
LITERATUURBESPREKING

Psychosen zonder psychiatrie

Psychosen zonder psychiatrie
Thomas Bock
Uitgeverij *Candide/Wrede Veldt*, 2000
Vertaald uit het Duits door *Marjolein Stoltenkamp*
ISBN 90 75483 19 8
391 bladzijden, Prijs: 35,-

Thomas Bock is voor hulpverleners geen onbekende. Als psycholoog verbonden aan de universiteitskliniek van Hamburg, is hij oprichter van de zogeheten 'Multiloog-groepen'. Groepen waarin mensen met een psychose, familieleden, vrienden en hulpverleners bij elkaar komen om, op voet van gelijkwaardigheid, te praten over de betekenis van psychosen en manieren om er, voor alle partijen, optimaal mee om te gaan. De Multiloog-groepen, inmiddels ook in Nederland bekend, zijn een succes. Groepen komen in buurhuis of wijkcentrum bij elkaar. De gesprekken vinden plaats buiten het 'regime' van de psychiatrie of psychiatrische instellingen. Hulpverleners zijn welkom, maar zijn gasten, net als alle andere aanwezigen.

Ook in zijn boek 'psychosen zonder psychiatrie' verlaat Bock het eigen erf van het psychiatrisch-medisch circuit en praat hij met mensen die psychosen hebben en die daarvoor, om verschillende redenen, niet (meer) in psychiatrische behandeling zijn. Bijvoorbeeld omdat ze de psychiatrie niet vertrouwen, of omdat ze van mening zijn dat 'de' psychiatrie niet bereid of in staat is naar hun verhaal te luisteren. Hulpverleners weten immers

wat een psychose is en, belangrijker nog, weten hoe die te aan te pakken. Het verhaal van de persoon 'achter de psychose' voegt aan die superieure expertise natuurlijk niet veel meer toe.

'Psychosen zonder psychiatrie' bevat in totaal 34 interviews met mensen die voor kortere of langere tijd psychotisch zijn geweest in hun leven. Tezamen geven ze een indrukwekkend beeld hoe uiteenlopend een psychose zich kan presenteren, en hoezeer de psychose altijd is verweven met persoonlijk leven, persoonlijke geschiedenis en persoonlijke normen, waarden en idealen van degene die psychotisch is. Een fenomenologie van de psychose, noemt Bock het, en dat is niets teveel gezegd. Er bestaat niet 'één' psychose, er zijn net zoveel psychosen als er mensen zijn. De interviews maken dat overtuigend duidelijk.

Bock presenteert zijn boek als een pleidooi om te luisteren naar het verhaal van de psychoticus, zonder als hulpverlener direct het batterij medisch-psychiatrische interpretaties en behandelstrategieën op de psychose los te laten. Anders geformuleerd: als de hulpverlener niet luistert naar de psychoticus, zal er tussen de twee partijen geen gesprek plaatsvinden. En is wederzijds onbegrip het lot van beiden. Eén van de geïnterviewden, 'meneer Riese', ziet precies dát als kenmerk van een psychose: het wederzijds communicatief onbegrip tussen hulpverlener (SPV, psychiater) en psychoticus. Omdat de psychoticus

vasthoudt aan eigen verhaal en interpretatie van zijn psychose, en de hulpverlener niet bereid is in het gesprek met degene die de psychose ervaart eigen jargon en eigen medische duidingen los te laten.

De oproep van Bock is waardevol en belangrijk. Zijn verhalen laten zien dat het misschien makkelijker is om het in woorden met hem eens te zijn, dan om zijn oproep ook werkelijk waar te maken: het vraagt veel empathie en de bereidheid eigen kaders op te geven om te luisteren naar het verhaal van degene die een psychose beleeft. Daarnaast is de strekking van zijn boek ook de moeite waard omdat het, simpel, rol en betekenis van de psychiatrie relativeert. Blijkbaar zijn er veel psychotische mensen in de samenleving die, al dan niet in ernstige mate aan hun psychose lijdend, toch goed in staat zijn buiten het erf van de psychiatrie te blijven. En ook willen blijven.

Jammer genoeg kent het boek, naast zijn inhoudelijke kracht, ook een grote zwakte. Het boek is uiterst moeilijk leesbaar. En dat ligt niet aan de vertaling, want die deugt, maar aan de adembenemende 'Deutsche Gründigkeit' waarmee het boek geschreven is. En dat bedoel ik niet eens ironisch. De vakkennis en eruditie van Bock is enorm, de literatuurlijst

uitputtend, maar alles wordt op een manier gepresenteerd die, om Bock maar eens te parafraseren, tot weinig dialoog, laat staan multiloog aanzet. Eén citaat om mijn kritiek te verduidelijken: "Omgekeerd is het eenzijdige, experimentele, kwantitatief geïnterpreteerde onderzoek in de sociale wetenschappen op een kritiek punt beland, omdat de verdeling van het subject in afzonderlijke gedragssegmenten tot resultaten dreigt te leiden die te ver van de realiteit afstaan en omdat door het ontbreken van dieptescherpte de beschrijving van de gedetailleerde structuur van sociale situaties onoverzichtelijk wordt", staat er op pagina 80. Ik lees deze zin één, twee, drie keer, en dan nog heb ik slechts een vermoeden van wat Bock bedoelt. Het is geen uitzondering. Het hele boek ademt deze taal. Onleesbare taal. En dus is een prijzenswaardig en erudiet pleidooi bij vlagen ook een onverteerbaar pleidooi geworden. Een worsteling om te lezen, en zeker geen genoeg. En dat zou het lezen van een boek toch moeten zijn: een genoeg. Ook over een onderwerp als dit. Ik vrees dat 'psychosen zonder psychiatrie' een boek zal zijn dat vaak en eerbiedig geprezen wordt, maar nauwelijks gelezen. Omdat het nauwelijks te lezen is.

Michel van Dijk